

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version: Ane Timenes Laugen : Kan forskarna aldrig bestämma sig?
Västra Nyland, 24.10.2017.

Kan forskarna aldrig bestämma sig?

— Ekspertene får jo aldri bestemt seg. Før i tida hette det tårnsvale, men nå sier de det heter tårnseiler, sade en äldre släktning till mig då jag var tio år och inte visste att jag tre decennier senare skulle flytta till Finland för att arbeta som just expert (fast inte på fåglar). Arten han pratade om var i svensk översättning tornseglare som efter en forskningsinsats omplacerades i artsystemet. En företeelse som inom naturvetenskapen är ganska vanlig, men som kan skapa irritation hos dem som måste lära sig nya namn.

— Ät morötter då det fortfarande är nyttigt, är en annan rolighet en har hört ett antal gånger från någon som har läst tidningsrubriker om nya forskningsrön om mat.

Men betyder det att forskarna aldrig lyckas bestämma sig? Ja och nej. Ja för att vetenskapens natur är att hela tiden ifrågasätta tidigare resultat. Tar ditt kritiska tänkande slut kan du lika gärna packa ihop ditt forskningslabb och göra något annat. Nej för att ständig utveckling av frågeställningar och forskningsmetoder skapar ny kunskap som ändrar uppfattningar och världsbilder. Inte för att vetenskapare generellt vill jävlas med allmänheten, utan för att vi försöker komma lite närmare sanningen.

Just metodutveckling är viktig. Häromdagen hamnade jag i en diskussion med kolleger om en långtidsstudie med mer än 20 år av data på beståndsstorlek hos en sparvfågel. Professorn som startade projektet var orolig över att metoderna för uppskattning av vissa datatyper skulle ha kunnat ändra sig över tid — en får mer erfarenhet med studiesystemet, nya fältassistenter måste läras upp, det finns en grad av mänsklig faktor, ibland finns mer och ibland mindre finansiering för personal, och en får bättre analysverktyg över tid. Betyder det att en inte kan lita på publicerade resultat från det systemet? Nej, det betyder snarare att forskarna i fråga är extra uppmärksamma på felkällor och tar hänsyn till detta när resultaten presenteras.

Ett annat exempel på vikten av god forskningsmetodik är i beståndsuppskattningen av viktiga fiskresurser. Bestånden av Östersjötorsken är (igen) på kritiskt låga nivåer. Både av ekologiska och ekonomiska skäl är det därför viktigt att ha solida metoder för uppskattning av beståndsstorlekarna. Så har det inte alltid varit. För några år sedan upptäcktes det att danska och polska forskare hade uppskattat fiskens ålder olika, vilket hade stora konsekvenser för beståndsberäkningarna. Sedan det upptäcktes arbetades det hårt på att förbättra dessa metoder och därmed reducera osäkerhet och felkällor. Det är modus operandi inom forskarvärlden. Vi upptäcker fel och förbättrar.

Men, protesterar du, jag har ju läst om en massa forskningsfusk de senaste åren! Jo, det stämmer. Hjärnforskare, strupkirurger, ekologer och många andra fälls för datafusk och blir av med

publikationer, tjänster och doktorsgrader. Men tror du verkligen det finns mer fusk i naturvetarbranschen än i t. ex. bilbranschen eller finansbranschen?

Ane Timenes Laugen är specialforskare vid Yrkehögskolan Novia i Raseborg